

BO‘LAJAK O‘QITUVCHILARNI SOG‘LOM TARBIYALASHDA O‘QUV-TARBIYAVIY JARAYONNI TEXNOLOGIYALASHTIRISH

Turayeva Gulnoz Ergashevna;

Termiz davlat universiteti,

pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD).

Annotatsiya. Maqolada o‘quvchi-talabalarni zamon talablariga javob beradigan yuqori malakali, raqobatbardosh kadrlar qilib tayyorash komponentlari to‘g‘risida fikr-mulohaza yuritilgan.

Kalit so‘zlar: ta’lim, tarbiya, jarayon, fikrlash, tizim, ko‘nikma, malaka, amaliyot, daraja, vaziyat, qobiliyat, kompetensiya, texnologiya, metodika, axborot texnologiyasi, ijodiy.

ТЕХНОЛОГИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА В ЗДОРОВОМ ВОСПИТАНИИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ

Тураева Гулноз Эргашевна;

Термезский государственный университет,

доктор философии (PhD) по педагогическим наукам.

Аннотация. В статье рассматриваются составляющие подготовки студентов как высококвалифицированных, конкурентоспособных кадров, отвечающих требованиям времени.

Ключевые слова: образование, обучение, процесс, мышление, система, навык, компетенция, практика, уровень, ситуация, способность, компетенция, технология, методика, информационная технология, креатив.

TECHNOLOGY OF EDUCATIONAL PROCESS IN HEALTHY EDUCATION OF FUTURE TEACHERS

Turaeva Gulnoz Ergashevna;

Termez State University,

Doctor of Philosophy (PhD) in Educational Sciences.

Annotation. *The article discusses the components of preparing students as highly qualified, competitive personnel that meet the requirements of the time.*

Key words: *education, training, process, thinking, system, skill, competence, practice, level, situation, ability, competence, technology, methodology, information technology, creativity.*

Kirish. Bugungi kunda oliy ta'lim sohalarida pedagogik fanlarni o'qitish, ta'lim-tarbiya, o'zlashtirilgan pedagogik bilimlar darajasini zamonaviy pedagogik texnologiyaga suyanan holda tashkil qilish, baholash, pedagogik fanlar bo'yicha yangi o'quv dasturlarini ishlab chiqish muhim muammolardan hisoblanadi. Shu o'rinda aytish joizki, sog'lom tarbiya tizimini ishlab chiqishda uzluksizlik, uzviylik, yaxlitlik va bog'liqlikni ta'minlovchi "bosqichli ta'lim" konsepsiyasi tavsiya etildi. Konsepsiya negizida bo'lajak o'qituvchilarni sog'lom tarbiyalashdan to sog'lom madaniyatlik darajasigacha bo'lgan jarayon qamrab olinadi. Bu jarayon tarbiyalanuvchilarga sog'lom tarbiyalashga tayyorgarlik, sog'lom tafakkur, fikrga egalik, sog'lom ong va madaniyatlik kabi sifatlarni shakllantirishni talab qiladi.

Endilikda ta'lim-tarbiya maqsadi butunlay yangilandi, unga mos holda mazmun ham, pedagogik jarayon ham yangilanishi bilan inson faoliyati chegarasi nihoyatda kengayib boryapti, auditoriyada o'qitish imkoniyatlari katta bo'lgan yangi texnologiyalar (sanoat, elektron, axborot) kirib kelmoqda.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili.

Bugungi kunda erkin bo'lajak o'qituvchilar shaxsini shakllantirish muammosi OTMda o'quv-tarbiyaviy ishlarda axborot texnologiyalari vositalaridan foydalanishni taqozo etadi. Bu jarayon oson kechmaydi, chunki ixtiyoriy qurilayotgan va joriy etilayotgan o'qitish tizimini qat'iyon ilmiy asoslangan pedagogik tizimga aylantirish kerak. V.P. Bospalkoning ta'rifiga ko'ra, "pedagogik tizim - ma'lum shaxs sifatlarini shakllantirishga tartibli, aniq maqsadni ko'zlab va oldindan o'ylab pedagogik ta'sir etishni vujudga keltirish uchun zarur bo'lgan o'zaro bog'liq vosita, metod va jarayonlar yig'indisi" [1].

Ro'y berayotgan sifat o'zgarishlari shundan dalolat beradiki, bugungi kunda "O'rganish"ning birlamchi jarayonlarini an'anaviy metodika va o'qitish vositalari

qolipga sig'may o'qituvchining individual qobiliyatlariga mos kelmay qoldi. Yangi metodikani talab etadigan va ta'lim-tarbiyaviy jarayonning tarkibiy komponentlariga aylanib borayotgan va uni o'zining ma'lum xususiyatlarini joriy etadigan texnikaviy, axborotli, poligrafik, audiovizual vositalar mavjudki, ular zamonaviy pedagogik texnologiyani real voqelikka aylantirmoqda.

Tadqiqot metodologiyasi.

O'quv-tarbiyaviy jarayonni texnologiyalashtirish tarixiga nazar soladigan bo'lsak, bu jarayon XX asrning ikkinchi yarmidan boshlab obyektiv voqelikka aylandi. Axborotlashtirish esa bu jarayondagi inqilobiy "burilish", ya'ni ta'lim-tarbiya axborot texnologiyalari – bu "Bo'lajak o'qituvchi - kompyuter" o'rtasidagi muloqot.

OTMlarida bo'lajak o'qituvchining ilmiy-texnikaviy va ijodkorlik qobiliyatlarini o'stirish – har qanday tur, bosqich yoki darajadagi ta'lim-tarbiyaning asosiy vazifalaridan biri. Zotan, bugungi kun bo'lajak o'qituvchilari texnika va texnologiya, pedagogika asoslari borasidagi bilimlardan xabardor bo'lsa-yu, biroq ulardan foydalanish bilim, ko'nikma, malaka va kompetensiyalariga ega bo'lmasa, u ko'zlangan maqsadga erisha olmaydi. O'zlashtirilgan bilim, ko'nikma, malaka va kompetensiyalarni amaliyotda qo'llash yo'llari va vositalarini bilishgina ishlab chiqarish jarayonlarini takomillashtirish, texnika, mehnat qurollari va axborot texnologiyalari vositalaridan samarali foydalanish imkonini beradi [1].

Keng ko'lamli va mustahkam bilim, ko'nikma, malaka, kompetensiya, qiziquvchanlik, tashabbuskorlik kabi muammolarni mustaqil hal etishda aniq maqsadga intilish va shaxsiy faoliyatga nisbatan talabchanlik talabalar ijodkorlik qobiliyatlari shakllanishining zamini.

Tahlil va natijalar.

Bo'lajak o'qituvchilarlar ijodkorlik qobiliyatini shakllantirishning muhim sharti – bu faoliyat. Demak, pedagogning asosiy vazifasi ushbu faoliyatni tashkil etish shakl, metod, vosita va yo'llarini belgilab beruvchi zarur axborotlar bilan ta'minlash hisoblanadi. Axborot ta'minotining haddan ziyodligi vazifani ijobiy hal etmaydi. Shu bois axborot ta'minotini pedagogik jihatdan boshqarish, ularning ilg'or texnika va texnologiya yutuqlari bilan boyitilganligini hisobga olish maqsadga muvofiq.

Maqsadli pedagogik boshqarish o'z mazmuniga ko'ra, vaqt omili va sharoitiga qarab bir nechta guruhga bo'linadi. Yo'nalish mazmuni esa, shartli ravishda ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, g'oyaviy va ilmiy-texnikaviy maqsadlar sifatida guruhlanadi.

Ilmiy-texnik ijodkorlik faoliyatga tayyorlashning muhim sharti maqsadli pedagogik boshqarishda qatnashuvchi bo'lajak o'qituvchilar shaxsini yuqori darajadagi obyektiv axborotlar bilan ta'minlash hisoblanadi. Obyektiv axborotgina maqsadga yo'naltirilgan faoliyat uchun harakatlantiruvchi vosita bo'la oladi.

Bo'lajak o'qituvchining miyasi turli xil axborotlarni turli darajada qabul qilish qobiliyatiga ega bo'lib, bu ma'lumotlarni yengil, erkin va qiziqarli uzatishni talab etadi. Axborot texnologiyalari vositalaridan foydalanib mashg'ulotlar o'tkazish jarayonida yuqori samaraga erishish didaktika muammosi hisoblanib, asosan, ko'rsatmalilik tamoyilini ta'minlash borasidagi faol harakat metod deb baholanadi[4].

Ta'lim-tarbiyaviy jarayonda ko'rsatmalilik zaruriyati bilish jarayoni tavsifi, ya'ni jonli mushohadadan abstrakt tafakkurga, undan keyin esa amaliyotga o'tishi bilan bog'liq. Pedagoglar va psixologlarning ta'kidlashicha, sezgi va tasavvur qilishdan tashqarida fikrlar harakatlanmaydi. Shuningdek, o'qitish jarayonida olg'a siljish bo'lmaydi [1]. Demak, ko'rsatmalilik faqat ongga ta'sir etish bilan chegaralanmasdan o'rganuvchidan ma'lum his-hayajonli motivni yuzaga chiqaradi, his etish va mantiqiy fikrlash birligi asosidagina egallangan bilim, ko'nikma, malaka va kompetensiyalar mustahkamlanadi.

Bugungi kunda ta'limni rivojlantirishning yangi pog'onasida o'qitishni axborot texnologiyalari vositalarisiz ko'tarib bo'lmaydi. Zamonaviy pedagogik texnologiyaning muhim ko'rsatkichlaridan biri – axborotlarni bo'lajak o'qituvchilarga uzatish tezligi aynan shu vositalar yordamida ta'minlanadi

Ushbu ma'lumotlar fan asoslarining axborot ta'minoti mazmuni va ijodkorlik metodlarini boshqarish imkoniyatlarini belgilaydi. Bo'lajak o'qituvchini ijodiy faoliyatga tayyorlash jarayoni samarasi ko'p jihatdan uning axborot ta'minotiga ega bo'lishini va pedagogik jihatdan boshqarish yo'nalishlarining tizimli, uzluksiz va uzviy bo'lishini taqozo etadi.

Ma'rifatli va madaniyatli dunyoviy ta'lim-tarbiya tajribasi shuni ko'rsatadiki, shaxsning intellektual salohiyati, dunyoqarashi, shuningdek, uning ma'naviy-axloqiy qiyofasi shakllanishida u mansub bo'lgan muhit hamda unda qaror topgan ijtimoiy munosabatlarning ahamiyati katta bo'ladi[3].

Shunday qilib, fanning rivojlanishi bilan texnika taraqqiyoti bir-birini taqozo etib, ijodiy faoliyatni tashkil etish jarayonini axborotlar bilan ta'minlash muayyan darajada boshqarish yo'nalishlarini o'z ichiga oladi. Ammo o'quv mashg'ulotlarini ta'lim metodlari bilan boyitish ta'lim-tarbiya tizimi va mantig'ini buzmasligi kerak. Zamonaviy pedagogik texnologiya bo'lajak o'qituvchida ijodiy qobiliyatni shakllantirishga imkon beruvchi axborotlar yig'ish hamda ulardan mashg'ulot jarayonida foydalanish yo'lida ma'lum imkoniyatlarni yaratadi.

Zero, shaxs mansub bo'lgan muhitda uning tafakkuri, ma'naviy-axloqiy qiyofasini shakllantirish uchun zarur bo'lgan obyektiv va subyektiv omillar mavjud. Shaxs faoliyat olib borayotgan muhit doirasida OTMlarining alohida o'rni bor.

Bozor iqtisodiyoti sharoitida mamlakatimiz iqtisodiy qudratining oshib borishi jamiyatimiz ijtimoiy sohasining markaziy xalqasi bo'lgan ta'lim-tarbiya tizimida ham tub islohotlarga olib keldi. Bo'lajak o'qituvchilar ta'lim-tarbiyasini takomillashtirish, ularga berilayotgan ta'lim-tarbiya mazmunini kengaytirish, chuqurlashtirish va boyitish hamda ta'lim uzluksizligi va uzviyligini ta'minlab berish uchun yangi qonun va hujjatlar qabul qilinmoqda, zamonaviy pedagogik texnologiya yaratilmoqda[1]. Zamonaviy pedagogik texnologiya fani asoslari bo'yicha bo'lajak o'qituvchilarning bilish faoliyatini maqsadga muvofiq tarzda tashkil etish va amalga oshirishni ko'zda tutadi.

Xulosa va takliflar.

Yangicha yondashuv, yangicha fikrlash asosida o'qitish-tarbiyalash jarayonida bilim oluvchilar o'quv-bilish faoliyatining samarali shakl va metodlarini joriy etish, ularning mustaqil ishlarini samarali tashkil qilish kerak. O'quv-tarbiyaviy jarayonlarni ilmiy-metodik jihatdan mukammal tashkil etish muvaffaqiyatlar garovi. Barcha turdagi mashg'ulotlar va mustaqil topshiriqlar talabalarni o'ylashga, ijodiy mehnat qilishga, har tomonlama fikr yuritishga, berilgan topshiriqlarni o'z hayotiy tajribalariga

asoslanib hal etishga o'rgatadi. Mashhur ingliz adibi J. Bernard Shaw topib aytganidek, "Bilimga eltuvchi yagona yo'l – bu faoliyat" [2]. Ana shunday faoliyatning bo'lajak o'qituvchilar va o'qituvchi mehnati ko'rinishidagi turlari omixtalashganida kutilganidan ziyodroq natijaga erishish mumkin bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Qosimov A.S, Nazirov J.M. Innovatsion ta'lim texnologiyalarini amaliyotga tatbiq etish muammolari / Интернаука. 18-5 (194). 2021. Стр. 49-51.
2. Н.Т.Омонов, М.В.Хаттабов Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat: O'quv qo'llanma /; – T.: «IqtisodMoliya», 2016, – 85 b.
3. Анисимов П. Г. Воспитание эмоционально-волевой культуры будущего специалиста в условиях высшего профессионального образования/ дисс. пед. наук. 2015. Стр.-65.
4. Turaeva, G. E. (2022, February). Some aspects of educating students to become highly qualified and competitive personnel. In Conference Zone (pp. 163-165).
5. Turaeva, G. E. (2021). Improving the efficiency of the educational process using computer technology. ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal, 11(8), 407-410.
6. Turaeva, G. E. (2021). The effectiveness of the use of computer technology in the educational process. Asian Journal of Multidimensional Research, 10(8), 90-93.
7. Turayeva G. COMPUTER DIDACTIC GAMES IN ORGANIZING THE EDUCATIONAL PROCESS //World Bulletin of Social Sciences. – 2023. – T. 23. – C. 70-72.
8. Тураева, Г. Э., & Бадалов, Д. А. (2019). Инновационный подход к обучению геометрическим фигурам ученикам начальных классов. Научные горизонты, (5-1), 320-323.
9. Исмоилов, Б. Т., Бадалов, Д. А., & Тураева, Г. Э. (2019). Постановка и решение задачи: найти площадь четырехугольника по четырём сторонам. Научные горизонты, (5-2), 43-47.
10. Hamdamov R., Begimkulov U., Tayloqov N. Ta'limda axborot texnologiyalari — T.: "O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi" Davlat ilmiy nashriyoti, 2010. -24-bet.